

Cemo

Kemal Bilbaşar

22. BASKI
1967 TDK Roman Ödülü

♥ can
roman

KEMAL BİLBAŞAR
CEMO

© 2003, Can Sanat Yayınları A.Ş.

Tüm hakları saklıdır. Tanıtım için yapılacak kısa alıntılar dışında yayıncının yazılı izni olmaksızın hiçbir yolla çoğaltılamaz.

1. basım: 2003

22. basım: Aralık 2018, İstanbul

Bu kitabın 22. baskısı 2 000 adet yapılmıştır.

Kapak tasarımı: Utku Lomlu / Lom Creative (www.lom.com.tr)

Kapak baskı: Saner Basım Hizmetleri San. ve Tic. Ltd. Şti.
Maltepe Mah. Litros Yolu 2. Matbaacılar Sit. No: 2/4 2BC 3/4
Zeytinburnu, İstanbul
Sertifika No: 35382

İç baskı ve cilt: Türkmenler Matbaacılık Reklam San. ve Tic. Ltd. Şti.
Maltepe Mah. Gümüşsuyu Cad. No: 16-18
Topkapı, İstanbul
Sertifika No: 12584

ISBN 978-975-07-3187-7

CAN SANAT YAYINLARI

YAPIM VE DAĞITIM TİCARET VE SANAYİ A.Ş.

Hayriye Caddesi No: 2, 34430 Galatasaray, İstanbul

Telefon: (0212) 252 56 75 / 252 59 88 / 252 59 89 Faks: (0212) 252 72 33

canyayinlari.com/9789750731877

yayinevi@canyayinlari.com

Sertifika No: 31730

KEMAL BİLBAŞAR
CEMO

ROMAN

1967 TÜRK DİL KURUMU ROMAN ÖDÜLÜ

♥can

Kemal Bilbaşar'ın Can Yayınları'ndaki diğer kitapları:

Başka Olur Ağaların Düşünü, 2003

Denizin Çağırışı, 2003

Memo, 2003

Ay Tutulduğu Gece, 2015

Bedoş, 2015

Cevizli Bahçe, 2015

Irgatların Öfkesi, 2015

Kölelik Dönemeci, 2015

Yeşil Gölge, 2015

Zühre Ninem, 2015

KEMAL BİLBAŞAR, 1910'da Çanakkale'de doğdu. Ortaöğrenimini 1929'da Edirne Öğretmen Okulu'nda tamamladı, iki yıl ilkokul öğretmenliği yaptı. Gazi Eğitim Enstitüsü Tarih-Coğrafya Bölümü'nden 1935'te mezun oldu. Nazilli ve İzmir Karakaş ortaokullarında öğretmenlik yapan Bilbaşar, 1961'de emekliye ayrıldı; bir süre siyasetle uğraştıktan sonra 1966'da İstanbul'a yerleşti. İlk öykülerini, İzmir'de Cahit Tanyol ve İlhan İleri'yle birlikte çıkardıkları *Aramak* dergisinde yayımladı (1939). Bilbaşar, 1945-1952 yılları arasındaki dönem hariç, sürekli öykü yayımladı, radyo oyunları yazdı, pek çok gazete ve dergide öykü, roman ve makaleleri yayımlandı. Tiyatro, senaryo ve ders kitapları da yazan Bilbaşar, 1961'den sonra daha çok roman türüne ağırlık verdi. Bilbaşar, 1939'da "Budakoğlu" öyküsüyle Ankara Halkevi Öykü Yarışması'nı, *Cemo* adlı romanıyla 1967 Türk Dil Kurumu Roman Ödülü'nü, *Yeşil Gölge* romanıyla da 1970 May Roman Ödülü'nü kazanmıştır. 21 Ocak 1983 tarihinde aramızdan ayrıldı.

Uyarma

Cano ile Memo'nun Cemo'yu anlatışlarını birbirinden oldukça ayrı bulacaksınız. Babası, kızına olan aşırı sevgisi yüzünden, onu bir efsane kahramanı olarak tanıtır bize. Oysa Memo bambaşka bir hikâye içinde, Cemo'yu ve kendisini efsaneleştirir. Bu anlatış, dağ insanlarının, coşkun hayal gücünden doğmaktadır.

Değirmenci Cano anlatıyor

Cemo'yu ben büyütmişüm. He vallaha. Anasız büyütmişüm hemi de onu. Kör etmemişim, topal etmemişim. Dişi kurt kimi¹ yavuz, ceyran² kimi tez ayak etmişim. Gözüm kimi korumuşum, sözüm kimi sakınmışım. Anasından yadigâr idi bana. Hık demiş burnundan düşmüş anasının. Kara saçları gök ışıltılı idi, anasının saçları kimi. Kömür gözleri ocak alevi kimi yanardı. Dudakları Şirvan narından kırmızı idi. Gülünce inci dizileri dökülecek sanırdın ağzından. Kaşları çatıldı mı, hançer olup yüreğine saplanacak, diye korkardın. Dişi bitmemiş yetim kaldı anasından. Ufacık, kara bir kuzu kimi emekler buldum savaş dönüşü. Ama ceyran kimi timarlı, canavar kimi yabani yetiştirmişim onu. Derisini gülden yumuşak, bileğini çelikten sert etmişim.

Anası Kevi, beg kızı idi. Ben beg kapısında kuldum. Biz dokuz köyün insanı, begin uğruna kurbandık. Öl dese, ölürdük. Soyumuz böyle gelmiş, böyle giderdi. "İş bilenin, kılıç kuşananın," sözü bize göre değildi. İşçiliğimiz de, biniciliğimiz de, atıcılığımız da begin malını, ünü-

1. Gibi.

2. Ceylan.

nü yüceltmek içindi. Bu uğurda birbirimizle yarışırđık. Alinterimiz helal, canımız feda idi begin yoluna. Kimimiz çeltik tarlasının batagıynan, kimimiz karlı dağın kurduynan, kimimiz Osmanlı'nın zaptiyesiynen boğuşurduk. Kimimiz çobanı, çiftçisi, kimimiz ayıngacısı¹, tüfekçisi, eşkiyasıydık begin. Duada bile Tanrı'dan kendimiz için bir dilekte bulunmayı düşünmezdik.

“Tanrım, sen begimize uzun ömürler ihsan et, malını ziyade eyle,” diye yakarırdık.

Törenli günlerde güreş tutanda, at koşturup cirit atanda, canavar koğanda kendi ünümüzü düşünmezdik. Bu yarışlarda canımızı dişimize takmamızın tek sebebi, konuk beglerin katında begimizi küçük düşürmemektir. Begin namusu bizim namusumuzdu, begin ünü bizim ünümüzdü. Gelenek böyle kurulmuş, böyle giderdi.

Begin en gözde kulu bendim. Dağdan yel gibi at sürüp inen ben, uçan kuşu vuran ben. Satılık hayvanları hayduda kaptırmadan panayıra götüren ben. Esrar kaçıırken zaptiye izi süren ben. Komşu beginin şal yüklü, şeker yüklü ayıngacı kervanını basan bendim. Zorlu iş olanda beg, ilkin beni çağırırdı. Sırtımı okşayıp, “Göreyim seni Cano,” demesi yeterdi. Kuş kimi yeğnik, Zaloğlu Rüstem gibi yavuz olurdum. Naramdan dağ taş inilerdi. Begim uğruna bir kez olsun gözümü budaktan, canımı adaktan sakınmamışım. Neylersin ki, bir de alınyazısı var.

Güzün, beg çağırtmış, gittim, yeri öptüm, “Buyur begim, uğruna ölek,” dedim.

Beg, halı örtülü divanda bağdaş kurup oturmuştu. Eli sakalında, düşünürdü. Benim yer öptüğümü görmezdi. Bir kez daha yere kapandım, “Begim, uğruna kurban,” dedim.

Yerinden doğruldu, kalktı, yanıma geldi, kırbacınan

1. Kaçakçı.

sırtıma vurdu, “Cano,” dedi, “begine hizmet günü gelmiştir. Müşköl bir işe süreceğim seni.”

“Buyur begim,” dedim. “Kanım helal, canım helal!”

“... begi, ... begini bizden yeğ görmüş: Armağanlarımızı geri göndermiş.”

“Ünü geri gide, inşallah, begim! Yediğim onca ceviz, dişlediğim kıllı kulak yabana mı gitti?”

Birkaç ay önce elli davar, bir düzine sığır, iki halis kan Arap atı armağanlan göndermişti begim bizi ... begine. Begimin emmisi birlik gelip Allah’ın emri, Peygamber’in kavliyle ... beginin hasna, müstesna kızı Kevî’yi istemişti. Bu vesile ilen biz kul tayfası da ortaya çıkıp begleri eğlendirmeye uğraşmıştık. Kimimiz güreş tutmuş, kimimiz at üstünde perende atmış, kimimiz nişana durmuştuk. Benim payıma da, hergele yetişmiş deli bir aygıra kolan vurmak düşmüştü. Tez elden meydanı korkuluk direklerle çevirdiler. Dizgine, hamuda gelmez, ele avuca sığmaz yağız hayvanı da getirip ortalığa bıraktılar. Hayvanın yelesi biçimli idi. Derisi ıslıl ıslıldı. İki ayağı üzerine kalkıp kalkıp kişnerdi, durmadan yeri eşerdi. Böyle işlerde begimin yüzünü kara çıkarmamışımdır heçbir zaman. Seyredenleri güldüreyim diye, “Bu hayvanı iyi beslemişler, aç karnına hakkından gelemezim. Beni de yemleyin azıcık,” dedim.

Çevreden eğlendiler:

“Torbanı arpa mı doldurak, yoksa ahlat mı?”

Sesin geldiği yere bağırdım, “Onlar sana kalsın kardeş,” dedim. “Bacınla birlik yer, begine dua edersin. Begimiz bizi kötü alıştırılmış. Bir sığır kellesiyle bir torba kabuklu ceviz yemeden aklımız başımıza gelmez bizim.”

Sini içinde nar gibi kızarmış bir sığır başı ile bir torba ceviz getirip koydular ortaya. Merakla bakarlardı. Ben sininin başına çöktüm.

“Ya bismillah,” diye kelleyi kaptım, burnundan başlayarak, katur kutur, kemiği ile tüm yedim bitirdim. Ben

kurt köpeği kimi kafamı sağa sola sallayıp kemikleri katırdattıkça, millet kırılırdı gülmekten.

Kelleyi temizledikten sonra torbayı kaptım, ayağa fırladım. Havaya bir ceviz atıp ağzımla tutar, kabuğu ile birlikte katırdatıp yutardım. Halkı eğlendirerek torbanın da yarısını temizledim.

“Şimdi gel bakalım beygir oğli beygir, hangimiz yavuz, bir görek,” diye saldırdım yağız beygire. Sözüm anlamış gibi kulaklarını kıstı, kalktı iki ayağı üzerine. Beni iki ayağı ile yere çivilemeye niyetlenirdi. Bir sıçrayışta arkasından dolandım, ikincisinde belinin ortasına yerleştim. Bu kez kış atarak beni düşürmeye savaştı. Yay gibi gerilip gerilip havaya sıçradı. Ben perçinlenmiş gibi üzerinde dururdum. Boşuna sıçradı silkindi hayvancık. Az sonra tere bulandı, solumaya başladı. Boynuna sarılıp kendimi aldım aşağıya. Kulaklarından asıldım, büktüm. Son bir gayretle başını silkeledi, kaşla göz arasında kulağımı dişlemesin mi! Boynuma ılık ılık kanımın aktığını duyanda tüm cinlerim başıma toplandı, “Ula dürzi, kulağına öyle bir küpe takam ki, bir daha kişi oğluna karşı gelmeye tövbe edesin,” dedim, başından asıldım, boynunu büktüm. Kılı kulağını dişlerimle kaptım, bağırta bağırta kopardım kulağının üst yanını.

Begime emmisi anlatmış bunları. O sebepten ben, “Yi-diğim onca ceviz, dişlediğim kılı kulak yabana mı gitti?” deyince, begim sinirli sinirli gülmekten kendin alamadı.

“Yabana gitti Cano,” dedi, “biz onu adam yerine koyduk, o bizi komadı. Bize nisbet, kızı Kevi’yi, düşmanımız ... beginin topal oğluna satmıştır. Önümüzdeki çarşamba günü gelini ...’den alıp ...’ye götüreceklerini öğrenmişim. Göreyim seni Cano! Önümüze sürülen bu kararı temizlemenin tam zamanı.”

“He begim,” dedim, “tam zamanı.”

“Gelini sağ salim ellerinden alıp buraya getirirsen, ihya ederim seni.”

Yeri öptüm.

“Uğruna kanım helal, canım helal begim,” dedim. “Elbette o topal namerde bırakmazık gelini. He vallaha da, sağ salim alırsız ellerinden begim.”

Elli tuvana¹ atlı kattı ardıma begim. Kamorit Dağı’nda pusuya yattık. Gelin alayının Varto yolundan Murat Suyu’na inmesini bekledik.

Akşama doğru gözcüler, alayın geldiğini bildirdiler. Bir kayayı siper ederek düze baktım: Yol boyunca bir toz bulutu yükselirdi. Önde ... beginin yetmiş kadar atlısı yürüdü. Ortada gelin. Mahfeli² bir ata bindirilmişti. Begin topal oğlu yedeğinde götürürdü gelini. En arkada ... beginin otuz kadar atlısı gelirdi. Adamlarımı ikiye ayırdım. Bir bölüğü, yolun yanından ... beginin adamlarına saldırıyordu. Öteki bölüğü arkadan gelenlere hücum edecekti. Ortalık karışanda, ben gelini kapıp kaçacaktım.

Gelin alayının istediğimiz kesime sokulmasını bekledik. İşareti verende bizimkiler daldılar. Tüfekler patlar, atlar şahlanıp kişnerdi. Gelini götürenler gafil avlanmışlardı. Neye uğradıklarını anlayamadan perişan dağılmışlardı. Her biri bir yana kaçardı. Ben yerimden kumildamazdım, gelini gözlerdim. Topal begzade, can kaygısına düşmüştü. Yedeğindeki mahfeli beygiri bırakmıştı. Atını mahmuzlayıp kaçmaya yeltenmesini erliğine yakıştıramadığımdan bir kurşunla cezasını verdim.

Gelinin atı, silah seslerinden ürkmüştü, dağa doğru kaçardı. Atımla yolunu çevirdim, gelini mahfenin içinden çektim, terkime aldım, kuş gibi titrerdi. Hayvanımı dörtnala sürdüm ormanın içine.

Neden adamlarımı yüzüstü bırakarak bu eğri yola

1. Güçlü, kuvvetli.

2. Deve veya fil gibi hayvanların sırtına konan ve karşılıklı oturacak yerleri bulunan bir nevi kapalı sepet. (Y.N.)

saptım bilmezim, he vallaha da bilmezim. Şeytan, de! Alınyazısı, de! Ne dersen de! Gelini tek başıma beşe götürüp gözüne girmek aklımın ucundan geçmezdi. Sanki gelin alayının yolunu kendim için kesmişim. Terkime aldığım kız, benim malımdı. Daha mahfeden çekip indirirken, hançer bakışları saplanmıştı yüreğime. Ardımdan sarılan körpe vücudu yakı gibi yapışmıştı sırtıma. Ormanın serin rüzgârı, bağıma soluğunu üfleyip dursa da, vücudum sırlıslam tere bulanırdı, yüreğim habire çarpardı, boğazım kuruydu, dilim acıydı.

Bir su çağılması duyanda gemlere asıldım, attım kendimi yere. Atı ağaca bağladıktan sonra, boynumdaki tüfeği çıkarmaya bile sabredemeden koşup köpüklü suya daldırdım kafamı, kana kana içtim. Göğsüme, kollarıma su çarptım. Her yanımdan duman tüterdi.

Birden Kevi'nin ceyran sesi yankılandı ormanın içinde.

"Suyu kana kana içtin a, Kevi'yi de elden kaçırdın," dedi.

Dönüp baktım, Kevi atın dizginini ağaçtan çözmüş, eyerine oturmuştu. Yeşil kaftanı içinde yay gibi gergindi vücudu. Başındaki gelin kofisi güzelliğini artırırdı.

Kaçacak diye hiç telaşlanmadım, "Biz tuttuğumuzu sağlam tutarız beg kızı," dedim. "Kanatlanıp uçamazsan nafile."

Gözlerinin alev alev yandığını görürdüm. Bir tek söz konuşmadan, birden gemleri gevşeterek hayvanın karnını tekmeledi, ok gibi fırladı Ceyranım yerinden. Kaçmanın keyfini sürsün diye, bir zaman baktım ardından. Sonra ellerimi ağzıma götürüp, "Ho, Ceyran ho," diye bağırdım terbiyeli hayvanıma.

Nal sesleri durdu. Ceyranım kişneyerek karşılık verdi bana. Beg kızı hayvanı kırbaçlar bre kırbaçlar, tekmeleler bre tekmeler. Ceyran, kazık gibi çakılmış sanki yere,

kımıldamaz. Beg kızının hali güldürürdü beni. Orman çınları gülüşümle. Beg kızı ile eğlenirdim.

“Gel Ceyran gel! Yorma beg kızını,” diye çağırdım atımı en sonunda. Tırıs yürüyüşle koşup geldi yanıma Ceyran. Torbamdan bir avuç üzüm alıp yedirdim hayvana. Sonra torbanın öteki gözünden avucumu ceviz içi, kayısı kurusu ile doldurdum.

“Beg kızı, atla gel aşağıya. Ceyran gibi sen de sözmü dinlersen avucumla beslerim seni de,” diye uzattım ceviz içini, kayısıları ona.

Heç kımıldamadı. Ben de avucumdakileri yere saçtım, çektim aldım aşağıya Kevi’yi. Dik başlığına, serkeşliğine bakarak yanılmışım. Ceyran’dan çabuk alıştı Kevi bana. Üç yıl dağda gezdik. Üç yıl begin, ağanın adamları izimizi sürdü dağ taş. Cano’nun izini kim bula? Karış karış öğrenmişim ben bu yerleri zamanıyla. Beg kızı da has çıktı. Kışın değirmenlerde, yazın ormanlarda keçe üzerinde yattı yanı başımda, bir gün bile of demedi. Geceleeri o uyudu, ben nöbet tuttum; gündüzleri ben uyudum, o gözcülük etti. Döllediği kızının göbeğini kendi bağladı, adını kendi kodu. Anasının adını, Cemo’yu. Cemo kız, anasının sırtına bağlı dolaştı gezdi, biz gibi dağları. Anasının südü yoğdu. Çobanların keçi südü ile beslemişiz onu.

Derken begin, ağanın adamları peşimizi bıraktılar. “Usandılar herhal,” dedim. Meğer sebep başkaymış. Başlarının derdine düşmüş şıhlar, ağalar, begler. Köy köy dolaşan bir seyitten öğrendim: Urum diyarında bir Paşa türemiş. Sarı saçlı, gök gözlü bir civanmış. Kâfirle birlikte Osmanlı’nın zalim padişahına büyük cenk açmış. Zorlu dövüş olmuş. Karşı karşıya gelende bir kılıç çalmış, ikiye biçmiş padişahı, yiğit Paşa. Onun sayesinde temizlenmiş memleket küffardan. Elleri tutsak olan Halife’yi de kurtarmış. Kadın erkek, çoluk çocuk, tüm Osmanlılar kırk gün kırk gece düğün-dernek etmişler.

Çok geçmeden Paşa, bizim şıhlara, ağalara, beglere de haber salmış, “Ey Kayılar,” demiş. “Bundan böyle uğrılık, ayıngacılık yapmayacaksınız,” demiş, “fakire zulmetmeyeceksiniz, zengini, fakiri bir tutacaksınız,” buyurmuş. “Dediklerimi yapmazsanız, siz düşünün gayri,” demiş. “Ordumla üzerinize varır, padişah gibi sizin de hanumanınızı söndürürüm,” demiş. Şıhlara, ağaların bir bölümü de başkaldırmış. Bizim beg de kafa kaldıranlardanmış.

Bunu duyanda, seyidin ellerine sarıldım, öptüm, “Bundan böyle ben o Paşa’nın kuluyum,” dedim. “Gözüm helal, canım helal. Ona başkaldıranlara pes dedire diye dek Paşa’ya hizmet boynuma borç olmuştur.”

Seyit sırtımı okşadı, “Öyleyse,” dedi, “Şih Mahmut’a var git, benden selam et! Seni de gönüllü yazsın.”

Şih Mahmut, Paşa’nın adamıymış. Yiğit bir cengâverdi. Peşinde üç yüz atlı gezdirirdi. Yatakları uçsuz bucaksızdı. Hayvanların sayısını bilen yoktu. Kara gözlerini bakan heyran olurdu.

Şih’in huzuruna varanda, yer öptüm, el öptüm, hocanın selamını bildirdim, “Cano da, Kevi de bundan böyle kulundur,” dedim. “Meğer Şih Mahmut başımıza gelenleri bilirmiş, alınyazısını kulun değiştiremeyeceğini begin bilmeliydi. Tanrı’ya asi olmamalıydı. Hüda’ya başkaldıran, bir daha doğru yolu bulamaz. İşte şimdi de küf-farı dize getiren, mazlumu zalimden kurtaran Paşamıza asilik etmiştir, encamı yakındır. Bundan böyle sen kardaşımızsın, beg kızı da dünya ahiret bacımızdır. Konağımızda mihman olanın canı, namusu bizim canımız, namusumuzdur,” dedi.

Kevi’den ayrılmak güç oldu. Üç yıl içinde üç saniye ayrı kalmamışız. İkinci çocuğuna gebe idi. Gebe olmasa peşimi bırakmaz, cenge birlik gelirdi. Şih’in konağında mihman olması gerekirdi.

“Ben dönesiye burada kalacaksın kızım Kevi,” de-

dim, “döllenecek yavrumuzun selameti için burada kalman gerek.”

Parmakları öyle bir açıldı ki, bizi ayırdığından ötürü tırnaklarıyla dölünü karnından çekip çıkaracak sandım. Sonra kolu kanadı düştü, bakışları küskün, yere indi. Begün hizmetkârları alıp götürdüler Kevi’yi.

Şih Mahmut hem adamlarına tanıtmak hem de beni sınava çekmek için bir dernek tertipledi.

“Hünerlerinin sözün çok işitmiştik Cano,” dedi. “Gözümüzle görek yiğitliğini.”

Önce atıcıları ile boy ölçüştük. Usta atıcıydılar hepsi de. Kimi yüz adımdan gümüş mecediyeye kurşun değdirdi, kimi karşıya dikilen sigaranın yarısını uçurdu, kimisi havaya atılan çam kozalağını delik deşik düşürdü yere. Ben de eğilip, tüfeğimi bacaklarımın arasından uzatarak, karşıdaki kuzu kemiğinin deliğine kurşun değdirdim. Kemiğin topan kısmı parça parça dağıldı.

Güreşte Şih Mahmut, en güvendiği pehlivanını çıkardı karşıma. Kalın enseli, ayı pençeli bir yiğitti Haydarro. Bir yanını tutanda, çelik kısaç yapıştı sanırdın. Elinde kurtulup kaçtığında, “Hooo arslan,” diye kafasını sallar, soluk almaya fırsat vermez, atmaca gibi atılır, yüklenirdi üzerine.

Bir saat yenişmeden güreş tuttuk karların içinde. Tere bulandık. Türlü oyun denedik. Gel gör ki, güç, oyunu bozardı.

Seyredenlerin yüreği tüm ağızlarındaydı. En sonu Şih Mahmut, “Yetsin gayri,” dedi, “ustalıkta geri kalır yanınız, yağmuş. Tanrı gücünüzü, şecaatinizi artırsın yiğitlerim. Artırsın ki, Gazi Paşamıza hizmetiniz büyük olsun,” diyerek alnımızdan öptü. Biz de Haydarro ile sarılıp kucaklaştık.

“Bundan böyle öz kardaşımdan ilerisin Cano,” dedi Haydarro.

“He vallaha. Sen de benim canımsın Haydaro,” dedim ona.

Şih Mahmut birer kese altın verdi her birimize.

O gece bol bol yedik, içtik. Daha şölen sona ermeden bir haberci gelip, Şih Mahmut’un kulağına bir şeyler fısladı. Şih Mahmut fırladı kalktı yerinden, “Yiğitlerim,” dedi, “Gazi Paşamıza hizmet günü gelmiştir. Yeni zagonları¹ tanımayan, soygunculuğu, uğrılığı hak sayan, fakiri fukarayı ezen birtakım izansız, kendini bilmez şihlar, ağalar, beyler birleşip Gazi Paşamıza asi olmuşlardır. Bunlardan biri olan Sorik Ağa, Şih Hasan kardaşımızın obasına baskın vermiş. Hemen imdatlarına gitmeliyiz,” dedi.

Dışarıda kar fırtınası vardı. Şih Mahmut, her birimize beyaz papak, beyaz kaftan giydirdi. Onca ani yola çıktık ki, Kevi ile helalleşmeye fırsat bulamadım.

Sorik Ağa’nın adamlarını çil yavrusu gibi dağıtmakla iş bitmedi. Aylarca geri dönemedik. Kış kıyamette Şih Sayıtlılar bayrak açmışlardı. Drahini, Hani, Palu, Pirani çevresinin şihları, ağaları, begleri, Şih Sayıt’ın etrafında toplanmışlar, onu Kürt Padişahı ilan etmişlerdi. Şih Sayıt kendine Emirülmücahidin adını takmıştı. Elâziz’den Diyarbekir’e dek onca Zaza beyi, şihı, ağası, bayrak açıp Şih Sayıt’a katılmıştı. Şih Sayıtlılar bitip tükenir gibi değildi. Silahları yavuzdu. Sen bir atasıya, karşıdaki beş kurşun sıkardı. Pusuya düşürüp Şih Sayıtlı’dan biz de birer müceddet tüfek geçirmeseydik ele, o dağlarda kalırdık.

Derken Şih Sayıtlıların Elâziz’i düşürdükleri haberi geldi. Zazalar Osmanlı’nın evlerini, dükkânlarını yağmalamışlar, günahsız kadınları, çocukları kılıçtan geçirmişlerdi. Bunun üzerine bizi Elâziz’in imdadına çağırdılar. Kuş olup uçmak istedik. Gel gör ki, at koşturup gitmek

1. Kural, yol, yöntem. (Y.N.)

Cumhuriyet'in ilk yılları. Doğu Anadolu'nun yaman coğrafyasında, aman vermez ikliminde, bin bir oyunuyla insanı coşturan, yoran doğasında yaşayan bir söylence *Cemo*. Kömür gözleri ocak alevi gibi yanan, kara saçları gök ışıltıları taşıyan, çatıldığında hançere dönüşen kaşlarıyla yürek yakan *Cemo*. Baş eğmeyen, Nuh dedi mi peygamber demeyen *Cemo*, insanlarına da, hayatına da dişiyle tırnağıyla sahip çıkan yiğit bir kadın. Doğu Anadolu'da bir masal gibi dilden dile anlatılan hayatıyla edebiyatımızın simge isimlerinden biri, unutulmaz bir roman kahramanı.

Kemal Bilbaşar'ın ağılık düzenindeki insanları, aşiret törelerini, inançlarını, yaşama biçimlerini olanca gerçekliğiyle yansıtan bir dille yazdığı, ilk kez 1966'da yayımlanan *Cemo*, bir direnişin romanı. Aradan geçen yıllar kitabın tadını azaltmamış; daha artırmış...

